

SAMMENHÆNGEN MELLEM ARBEJDSUDBUD OG BESKÆFTIGELSE PÅ LANGT OG KORT SIGT

28-02-2018

AF ANALYSECHEF OTTO BRØNS-PETERSEN (20928440) OG SPECIALKONSULENT SØREN
HAVN GJEDSTED (26827022)

RESUMÉ

Det har været en central succeskriterium for den økonomiske strukturpolitik i Danmark at øge arbejdsudbuddet, bl.a. med skatte-, arbejdsmarkeds- og velfærdsreformer. Målsætningen med øget arbejdsudbud er større beskæftigelse og derigennem øget økonomisk velstand og stærkere offentlige finanser. Der er betydelige teoretiske argumenter for, at væksten i arbejdsudbuddet på længere sigt bestemmer væksten i beskæftigelsen. Fx vil et øget arbejdsudbud på kort sigt give anledning til et reallønspres, hvilket vil øge den efterspurgte mængde arbejdskraft, hvilket øger beskæftigelsen. Der er også en lang række empiriske eksempler på, at øget arbejdsudbud får beskæftigelsen til at stige på langt sigt. I dette notat påvises dette på baggrund af en systematisk statistisk analyse, baseret på danske kvartalsdata fra 1996-2016. Selv om perioden også har været præget af et kraftigt økonomisk chok – finanskrisen – har udviklingen tillige bekræftet den klare langsigtede sammenhæng mellem arbejdsudbud og beskæftigelse.

Herudover findes det, at arbejdsudbuddet kun har midlertidige effekter på reallønnen. Grunden til dette er, at reallønnen på langt sigt er bestemt af udviklingen i produktiviteten. Det findes, at efter en stigning på 1 pct. i arbejdsudbuddet, vil økonomien være i den nye ligevægt efter 4-6 år, hvilket er lidt langsommere end hvad finansministeriet regner med (4-5 år).

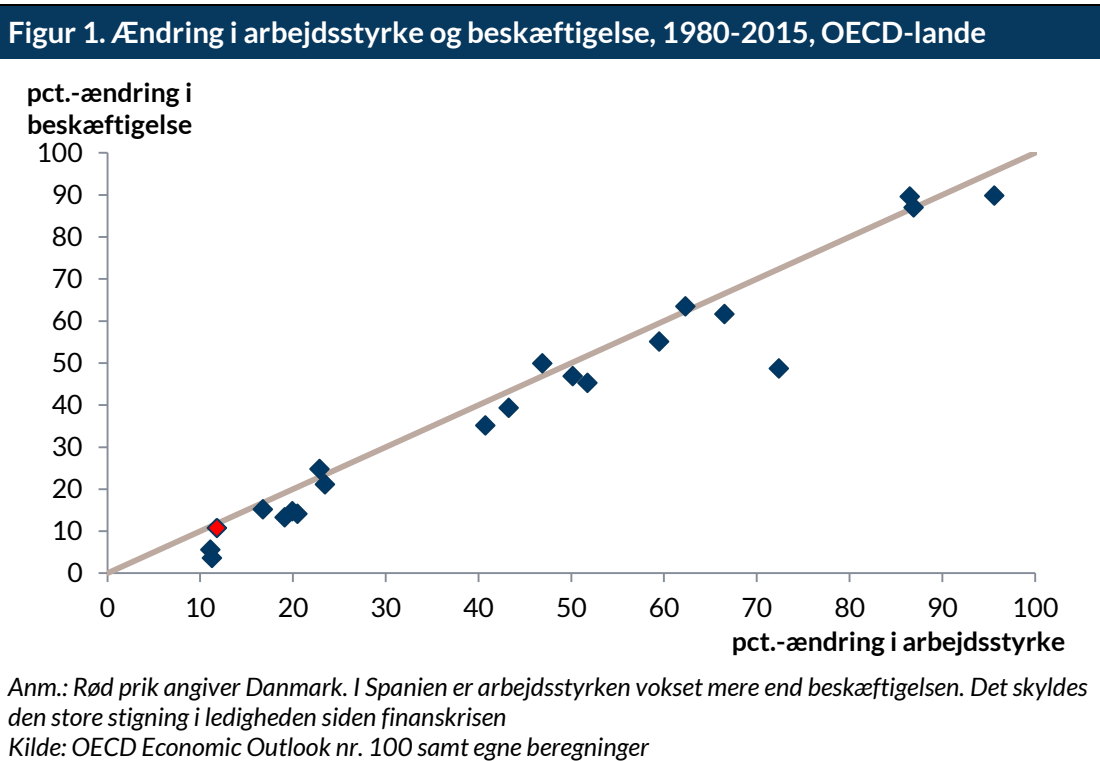
Yderligere strukturreformer, som øger arbejdsudbuddet, vil også for fremtiden kunne bidrage til den økonomiske vækst.

Der har gennem årtier været gennemført reformer, som har øget det danske arbejdsudbud. Eksempler er velfærdsaftalen fra 2006, dagpengereformen fra 2010, efterlønsreformen fra 2011 samt skattereformerne i 2010 og 2013, og i mere begrænset omfang skatteaftalen fra starten af 2018. Formålet med disse reformer har til dels været at styrke væksten, men det primære formål har været at styrke de offentlige financers holdbarhed¹, bl.a. i lyset af den øgede levealder, samt den demografiske udvikling, hvor meget store generationer går på pension, mens meget små generationer træder ind på arbejdsmarkedet. Forhåbningen er, at det øgede arbejdsudbud øger beskæftigelsen (i hvert fald på langt sigt), hvilket vil styrke de offentlige finanser igennem øgede skatteindtægter samt sparede overførelsesindkomster.

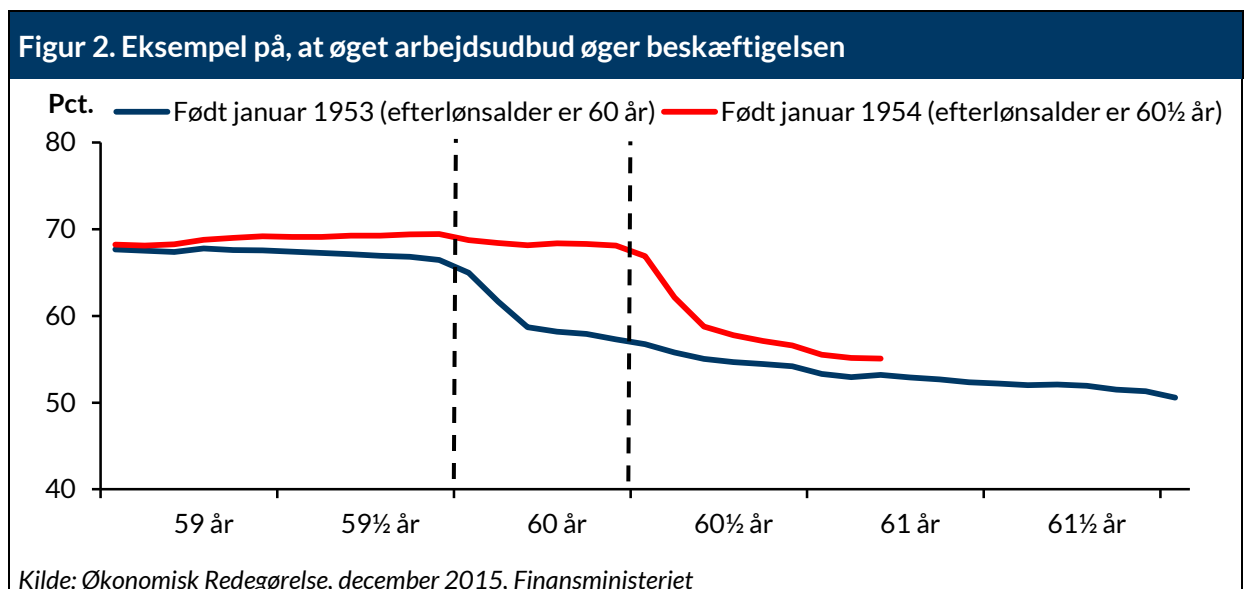
Der er mange teoretiske og empiriske holdepunkter for, at øget arbejdsudbud resulterer i øget beskæftigelse. Makro- og arbejdsmarkedsøkonomiske teorier indebærer i al væsentlighed denne sammenhæng. Et øget arbejdsudbud ville ellers medføre et pres for lavere lønninger og dermed øge den efterspurgte mængde af arbejdskraft. På længere sigt er der dog ikke en negativ effekt på reallønnen af øget arbejdsudbud, når kapitalapparatet også tilpasser sig. Grunden til dette er, at så længe reallønnen er relativ lav, så vil det være mere profitabelt for virksomhederne at investere, hvilket øger kapitalapparatet, indtil reallønnen er tilbage på sit gamle niveau.

Hvis et større arbejdsudbud ikke resulterede i øget beskæftigelse, ville der ikke være en entydig tendens til, at store lande har større antal beskæftigede end små. Som det fremgår af figur 1, er der imidlertid en klar sammenhæng mellem arbejdsudbud og beskæftigelse, hvis man sammenligner lande.

¹ Det bemærkes, at finanspolitikken lige nu er overholdbar, se Vismandsrapporten fra foråret 2017.

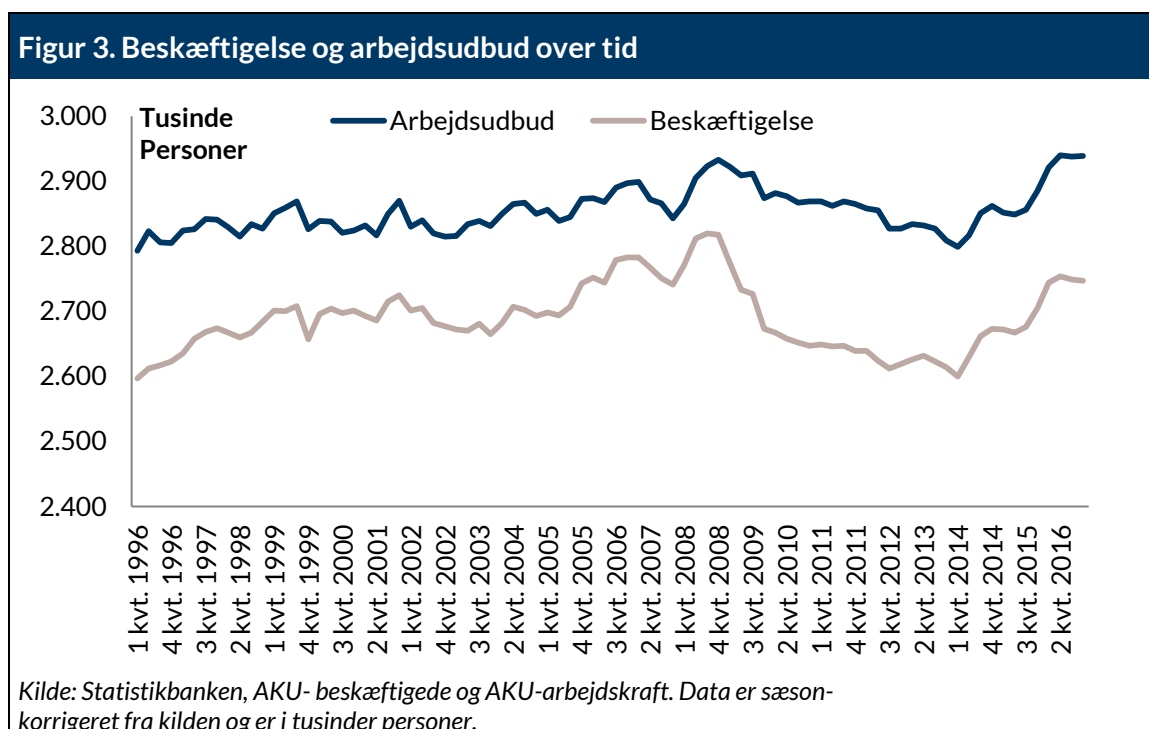

Figur 2 viser et andet eksempel på sammenhængen.

I figur 2 sammenlignes beskæftigelsesfrekvensen for to grupper af individer: En gruppe af individer, som er berettiget til efterløn, når de fylder 60 år, og en anden gruppe af individer, der først er efterlønsberettiget, når de er 60 ½ år gamle. Det ses, at gruppen, der har en efterlønsalder på 60 ½ år, har en markant højere beskæftigelsesfrekvens som 60 årige, end den tilsvarende gruppe, der har en efterlønsalder på 60 år. Dette indikerer kraftigt, at det øgede arbejdsudbud indebærer beskæftigelse.

Endelig tyder udviklingen i beskæftigelse og arbejdsudbud over tid på en klar sammenhæng.

Det ses af figur 3, at arbejdsudbuddet og beskæftigelsen overordnet set følger hinanden tæt gennem de seneste tyve år i den forstand, at afstanden mellem de to grafer ikke øges markant over tid. Undtagelsen er finanskrisen, hvor beskæftigelsen faldt meget mere end arbejdsudbuddet. Det bemærkes, at afstanden mellem arbejdsudbuddet og beskæftigelsen er lig med arbejdsløsheden.

For flere eksempler og analyser, der understøtter, at øget arbejdsudbud øger beskæftigelsen på længere sigt, henvises til Finansministeriet (2014) kapitel 5. Selv om der altså er betydelig støtte til sammenhængen mellem arbejdsudbud og beskæftigelse fra såvel teori som empiri (med enkelte kritikere²), er der stort set ikke brugt formelle statistiske metoder til at belyse denne sammenhæng.

LANGSIGTSSAMMENHÆNGEN MELLEM ARBEJDSUDBUD, BESKÆFTIGELSE OG REALLØN.

Der er derfor gennemført en analyse af den periode (1996-2016), hvor der foreligger danske nationalregnskabsdata mv. på kvartalsniveau. Der er tale om en såkaldt kointegrationsanalyse, som undersøger de statistiske sammenhænge mellem arbejdsudbud (som målt ved arbejdstyrken), beskæftigelse, realløn og økonomisk aktivitet, som målt ved BNP per capita. Det er en metode, hvor det er muligt at teste, om to eller flere variable flytter sig med hinanden på længere sigt.

² Se fx <http://altandetlige.dk/blog/jesperjerspersen/skaber-udbud-sin-egen-efterspoergsel-657>.

Teoretisk er der som nævnt grund til at forvente, at arbejdsudbuddet er afgørende for beskæftigelsen på langt sigt. Det må desuden forventes, at reallønnen vokser i takt med produktiviteten på langt sigt. På kortere sigt må stød til økonomien derimod forventes at føre til udsving i ledighed og realløn.

Analysen er gennemgået teknisk i CEPOS-arbejdsrapport nr. 57 (Gjedsted 2018). Analysen finder to langtidssammenhænge; nemlig én for beskæftigelsen og én for reallønnen. Der gælder, at beskæftigelsen afhænger positivt af arbejdsudbuddet og arbejdskraftsefterspørgslen (som udtrykt ved BNP per capita). I ligevægten kan det ikke afvises, at beskæftigelsen vokser lige så hurtigt som arbejdsudbuddet samt, at reallønnen vokser lige så hurtigt som udviklingen i produktivitet (som målt ved væksten i BNP per capita).

I tabel 1 er angivet de fundne langtidselasticiteter for beskæftigelsen – altså hvordan 1 pct.s stigning i de enkelte variable påvirker beskæftigelsen i procent.

Tabel 1. Langtidsligevægt for beskæftigelsen			
Variabel	Estimeret værdi	Nedre værdi i konfidensintervallet	Øvre værdi i konfidensintervallet
Arbejdsudbud	1,0006	0,8830	1,1183
BNP per capita	0,1283	0,0723	0,1843
Dummy variabel	-0,0263	-0,2974	0,2449

Anm. Et konfidensinterval er udtryk for det interval, hvormed det med 95 pct. sikkerhed kan siges, at et estimat ligger inden for. Kilde: Egne beregninger.

Som det fremgår, er elasticiteten mellem arbejdsudbud og beskæftigelse ikke signifikant forskellig fra én, da denne værdi er i det relevante konfidensinterval. Der gælder derfor, alt andet lige, at beskæftigelsen vokser lige så meget som arbejdsudbuddet på længere sigt. Hermed er ledighedsraten konstant på lang sigt.

Af tabel 1 fremgår det, at BNP per capita påvirker beskæftigelsen signifikant på langt sigt. I Gjedsted (2018) bliver det dog vist, at dette er et partielt resultat, og at den eneste variabel, der har haft en langtidseffekt på beskæftigelsen på langt sigt, er arbejdsudbuddet.

Dummy-variablen, der indgår i ligevægten, er designet til at tage hensyn til finanskrisen. Det ses dog, at denne dummy-variabel ikke er forskellig fra 0, og den kan derved i princippet godt ekskluderes fra langtidsligevægten for beskæftigelsen. Dette er dog ikke gjort af mere tekniske hensyn, se Gjedsted (2018) for detaljer.

I tabel 2 vises langtidsligevægten for reallønnen.

Tabel 2. Langtidsligevægt for reallønnen			
Variabel	Estimeret værdi	Nedre værdi i konfidensintervallet	Øvre værdi i konfidensintervallet
Arbejdsudbud	-0,2215	-0,2267	-0,2163
BNP per capita	0,8457	0,2758	1,4156
Dummy variabel	0,04243	0,0314	0,0533

Anm. Et konfidensinterval er udtryk for det interval, hvormed det med 95 pct. sikkerhed kan siges, at et estimat ligger inden for. Kilde: Egne beregninger.

Det ses i tabel 2, at elasticiteten for realløn og BNP per capita ikke er signifikant forskellig fra én. Hvis det antages at BNP per capita vokser med produktiviteten på lang sigt, er resultaterne i tabel 2 konsistente med en situation, hvor reallønnen vokser lige så hurtigt som produktiviteten på lang sigt.

Det fremgår ligeledes af tabel 2, at arbejdsudbuddet skulle have en signifikant negativ effekt på reallønnen på langt sigt. Igen henvises til Gjedsted (2018), hvor det dokumenteres, at arbejdsudbuddet ikke har påvirket reallønnen på langt sigt. Altså har udviklingen i produktiviteten været bestemmende for reallønnen på langt sigt.

Herudover bemærkes det, at dummyvariablen er signifikant forskellig fra nul, da nul ikke indgår i konfidensintervallet. Hvis ikke finanskrisedummyen indgik i langtidsligevægten for reallønnen, så ville det store fald i BNP per capita blive tolket som et fald i produktiviteten, hvilket vil forventes at sætte sig i reallønnen. Reallønnen faldt dog ikke lige så kraftigt som BNP per capita i forbindelse med finanskrisen. Ved at inkludere finanskrisedummyen i ligevægten for reallønnen sikres det, at faldet i BNP per capita ikke skyldes produktivitet, og herved kan BNP per capita godt falde uden at reallønnen følger lige så langt med ned. Finanskrisedummy sikrer således, at den statistiske model er i bedre overensstemmelse med data.

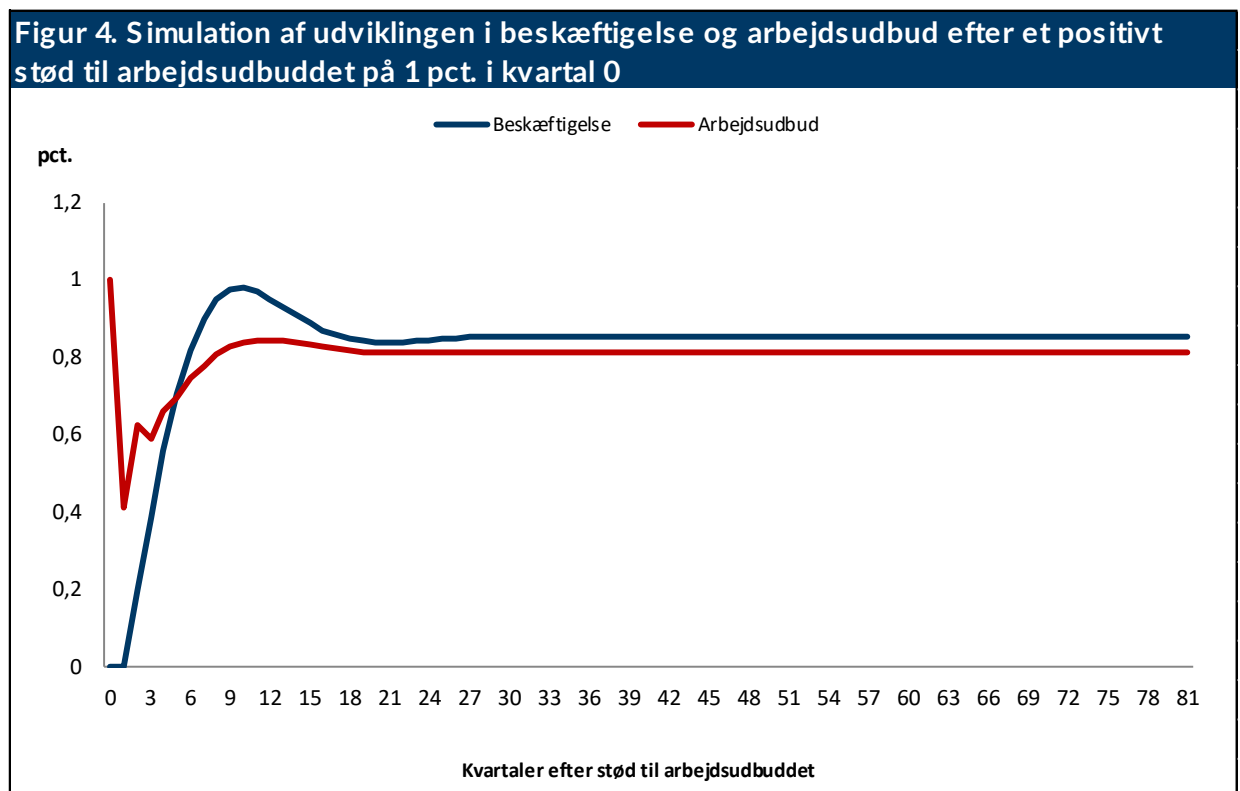
HVILKE VARIABLE BESTEMMER HENHOLDSVIS BESKÆFTIGELSEN OG REALLØNNEN PÅ LANGT SIGT?

Yderligere undersøges det hvilke variable, der er blevet påvirket af stød til andre variable. Det findes specifikt, at arbejdsudbuddet er den eneste variabel, der har haft permanente effekter på beskæftigelsen. Herudover findes det, at BNP per capita er den eneste variabel, der har haft varige effekter på reallønnen. Begge betragtninger er i overensstemmelse med, hvad standard makroøkonomisk teori tilsiger som forklaret ovenfor.

TILPASNINGEN TIL DEN NYE LIGEVEGT

Endelig har Gjedsted (2018) analyseret tilpasningen til en ny ligevægt som følge af, at arbejdsudbuddet stiger med 1 pct. (dette kunne fx være fordi, overførelserne bliver nedsat) på tidspunkt 0.

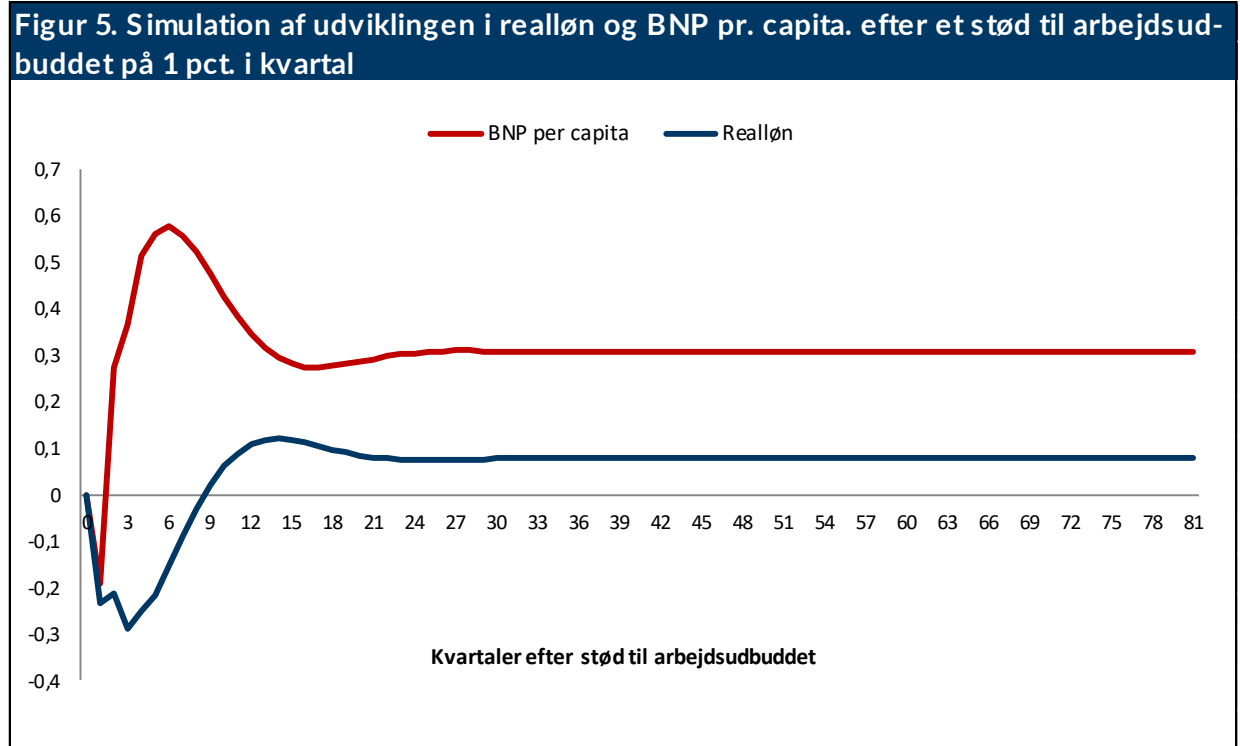
Figur 4 viser, hvordan beskæftigelsen og arbejdsudbuddet bliver påvirket af en 1 pct. stigning i arbejdsudbuddet på tidspunkt 0.

Kilde: Egne beregninger

Det ses, at beskæftigelsen er i sin nye ligevægt (hvor kurven er flad) 18-24 kvartaler efter stigningen i arbejdsudbuddet. Altså er beskæftigelsen i ligevægt ca. 4-6 år efter, at arbejdsudbuddet steg til at starte med. Dette er en smule langsommere end hvad, der regnes med i Finansministeriet, hvor økonomien antages at være i ligevægt efter 4-5 år. I ADAM-modellen er tilpasningshastigheden lavere end den fundne og tager ca. 20 år.

Figur 5 viser, hvordan BNP per capita og reallønnen bliver påvirket af et stød til arbejdsudbuddet på tidspunkt 0.

Kilde: Egne beregninger

I figur 5 ses det, at der er et enkelt kvartal, hvor BNP per capita falder, hvilket er svært at tolke, men formodentligt skyldes estimationsusikkerhed. I resten af tiden er BNP per capita højere end det var til at starte med, hvilket er som forventet, da beskæftigelsen er steget. Det ses desuden, at der er reallønsfald i de første to år efter stødet til arbejdsudbuddet, mens der er tale om reallønsstigninger resten af perioden. Grunden til det initiale fald i reallønnen er formodentligt, at fagforeningerne har stået i en svag lønforhandlingssituation, da arbejdsløsheden initialt set er steget. Grunden til at BNP per capita og reallønnen³ ender med at stige er, at den forholdsvis lave realløn gør det mere profitabelt for virksomhederne at investere, hvilket øger kapitalapparatet. Denne tilpasning forsætter indtil reallønnen er tilbage i sit (trend korrigeret) gamle niveau.

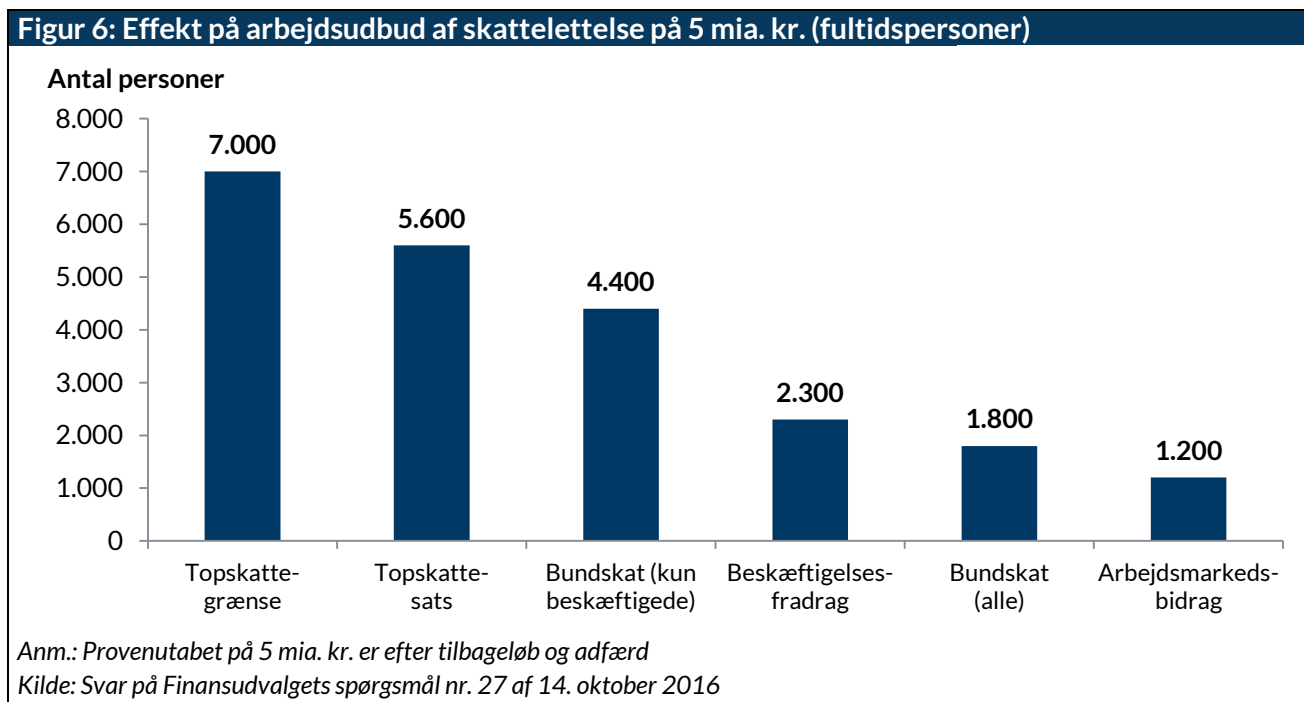
Det bemærkes desuden, at BNP per capita først ser ud til at være i ligevægt ca. 23 kvartaler efter stødet til arbejdsudbud. BNP per capita er således i ligevægt 5-6 år efter stødet til arbejdsudbuddet. Herved er BNP per capita en smule langsommere til at tilpasse sig den nye ligevægt end beskæftigelsen. Dette skyldes formodentligt, at kapitalapparatet er forholdsvis langsomt til at tilpasse sig. Lignende betragtninger gælder for reallønnen.

³ Realløns-effekten er dog praktisk taget lig med 0.

IMPLIKATIONER FOR ØKONOMISK POLITIK

Analyserne har vist, at øget arbejdsudbud har haft permanente positive effekter på beskæftigelsen. Det indebærer, at politik, der øger arbejdsudbuddet, kan bruges som et strukturpolitisk instrument.

Yderligere strukturreformer, som øger arbejdsudbuddet, vil også for fremtiden kunne spille et vigtigt bidrag til den økonomiske vækst, jf. figur 6. Beskæftigelsen er – sammen med produktiviteten – bestemmende for fremtidens vækst. Strukturreformer gennemført i en opgangskonjunktur vil samtidig kunne bidrage til at stive fremgangen af og øge økonomiens kapacitet.

Det er vigtigt at understrege, at øget arbejdsudbud og beskæftigelse ikke er mål i sig selv, selvom det rent formelt øger væksten. Samfundsøkonomisk er der også en omkostning i form af tabt fritid.

Der er imidlertid et samlet samfundsøkonomisk tab ved mindre arbejdsudbud og mere fritid, når det skyldes forvridende skatter, overførselsindkomster og arbejdsmarkedsreguleringer mv. Derfor vil f.eks. en skattereform med lavere beskatning af arbejdsindkomst indebære såvel højere vækst som en samlet samfundsøkonomisk gevinst.

REFERENCER

- De Økonomiske Råd (2017): *Dansk Økonomi, forår 2017*.
- Finansministeriet (2014): *Finansredegørelse*.
- Gjedsted, S.H. (2018): "Sammenhængen mellem arbejdsudbud, beskæftigelse og realløn på kort og lang sigt". CEPOS arbejdspapir nr. 57
- J, Jespersen: "Skaber udbud sin egen efterspørgsel":
<http://altandetlige.dk/blog/jesperjespersen/skaber-udbud-sin-egen-efterspoergsel-657>